

Pretiuulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu V.

Ori-oe inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 77.

— Sibiu, Mercuri 29/11 Octobre. —

1882.

Deschidere de prenumeratiune la

„Observatoriulu“

dela 1/13 Octobre inainte.

Pentru acei domni abonati carii prenumerasera dela 1/13 Januariu pe 9 luni, éra altii pe 6 sau si numai pe 3 luni, abonamentulu espira cu finea lunei Septembre. Pretiurile sunt aratate in fruntea diariulu: de 8 fl. pe 1 anu, 4 fl. pe 6 luni si 2 fl. pe 3 luni inlaintrulu monarchiei, éra in afara din monarchia cu 22 franci pe 1 anu, cu 11 fr. pe ½ anu, in auru sau in bilete de banca; éra fractiunile, anume din Romani'a, se potu implini cu marce de posta.

Redactiunea si Editur'a.

Conferenti'a juristiloru de profesiune din Ungari'a.

Este cunoscutu că sciinti'a juridica sau jurisprudenti'a la unguri a remasu tare inapoia acelu gradu de sciintia, la care au ajunsu la alte popóra civilisate ale Europei. Acestu defectu fiindu simtitu fôrte greu mai virtosu in diete, in codificatiuni si in ramur'a judecatorésca, inainte cu optu ani mai multi jurisconsulti formara o societate compusa din jurisconsulti fruntasi, ale carei scopuri se potu cunoşce din statutele sale. Acea societate tine in fiacare anu adunari generali, in care membrii sei, advocati, judecatori, profesori de drepturi, deputati s. a. isi dau sama de studiele loru speciali de preste anu, de problemele juridice cu a caroru deslegare se voru fi ocupatu.

Acea societate juridica isi tinu a opt'a adunare generala a sa la BPešta in 1 Oct. a. c. in sal'a de siedintia a academiei si in presenti'a unui publicu numerosu. Intre membrii éra si ministrulu justitiei dr. Pauler. Cestiuni de mare importantia atátu din vastulu campu alu jurisprudentiei, câtu si relative la administrarea justitiei erau puse la ordinea dilei.

Foisiór'a „Observatoriulu“.

Ceva despre pictura si importanti'a ei pentru romani.

(Urmare.)

Intru adeveru religiunea crestina a inaltiatu sufletulu omului, l'a inspiratu, l'a indreptatu spre unu ce mai sublimu, mai nobilu si divinu. Ea a schimbatu omulu vechiu in omulu nou!

Religiunea crestina a fostu pentru artisti unu isvoru nesecat, care le-a datu tari'a si vivacitatea in espressiuni, puterea si farmeculu in coloritu; frumosulu si esteticulu in totu lucrulu loru. De aci se vede că toti geni in pictura au reusitu escelentu intru executarea temeloru religiöse cum au fostu Leonardo D'a Vinci, Rafaelu, Michelu Angelo etc.; si intru adeveru toti acestia, cari au executatu scene religiöse din sânt'a scriptura, s'au facutu nemoritori pentru posteritate, s'au facutu celebrati in lumea artista.

In epoc'a renascerei (renaissance) dâmu de mai multi artisti in pictura, cari compunu mai multe scóle. Asia „scól'a“ cea mai renumita „scól'a lombarda“ s'au „florentina“, reprezentata de celu mai mare geniu in pictura, prin „Leonardo D'a Vinci“. Acesta a cultivatu si alte arte, mai cu séma music'a, sculptur'a, poesi'a; inse reusi in unu modu, ce l'a facutu celebritatea cea dintâiu in lume, in artea picturêi. „Cin'a cea de taina“, depinsa de elu pre paretele unei monastiri din Milanu; ori cine ar' privi inca si acum, acestu tablou, de si numai cu greu se pôte observá fiindu-cá e pre diumetate mai ştersu, s'ar' implé de o admiratiune, observându inca si acum'a in acelu tablou vivacitatea si coloritulu celu viu alu persónele. S'ar' mirá fôrte candu ar' observá, temerea, si intristarea in apostoli, privirea dulce a Mântuitoriulu si privirea si faci'a lui Jud'a in acestu tablou. Totulu e caracteristicu, totulu e originalu, totulu e insufetit si pusu in miscare prin o putere divina.

Sunt fôrte multe acelea cestiuni juridice, care taia de a dreptulu in viéti'a publica si privata a locuitoriloru, in existenti'a persónelor si a familiiloru, prin urmare cu atátu mai afundu in viéti'a nóstra a romaniloru, in acestea tieri, cá si in oricare alt'a, prin urmare trebuie se ne pese si nóue de rezultatele unoru adunari precum a fostu si acésta. In raportulu generalu cititu in adunare sunt numite mai multe cestiuni juridice, de care au se se ocupe toti juristii, chiaru si alti literati mai de aprópe.

Presiedentele comitetulu pèrmanentu profesor. dr. Gustav Wenzel (germanu) deschise siedinti'a in care facu între altele si observatiunea multu semnificativa, că desvoltarea sciintiei juridice fiindu in epoc'a nóstra fôrte rapede unele ramuri ale ei au luat dimensiuni gigantice, juristii Ungariei trebuie se se grabésca cu adoptarea rezultatelor ei; aci inse nu cumva se uite că ei nu sunt numai simplu juristi óresicum in abstractiune, dara sunt totuodata juristi unguresci, prin urmare că adoptandu fructele sciintiei moderne, trebuie se aiba inaintea ochiloru si interesele natiunei magiare; sau adeca mai pe romanesce curatu: juristii magiari se reformeie legile lor nu tocma asia precum cere sciinti'a, ci numai asia precum si pe câtu suferé interessulu magiariloru. Dupa acestea siedinti'a se deschide si se constitué pe sine.

De presiedinte fu proclamatu dr. Emericu Hodossy, vicepresied. judele reg. Felix Czorela (ambii slavaci).

Presied. Hodossy tinu unu altu discursu, in care premisse că acea societate de juristi are se lupte cu greutati atátu mai mari, cu câtu in acésta epoca sciinti'a juridica si administratiunea justitiei a inceputu se fia despretiuita si considerata numai cá o activitate séca, strinsa in formalitati pedante; deci, adaoe oratorulu, noi avemu se luptamu cu tóta energi'a, se declaramu lumei, că scopulu nostru este a introduce reforme liberale in sciinti'a juridica si in aplicarea ei asia, libertatea personala se ne stea la loculu ántaiu, cá-ci acésta este fundamentulu libertatiloru publice; cá-ci de vomu cautá numai la interesele puterei gubernamentale si la ale unoru clase singuratece de locuitori

(aristocratia, magiarismu, jidovime, plutocratia) atunci vomu amblá fôrte departe de acelu scopu.

Discursulu lui Hodossy fu primitu cu aplause prelungite. Dupa acésta se alesera patru actuari ad hoc, apoi secretariulu dr. Wilhelm Siegmund (germanu) citi raportulu despre activitatea comitetulu din anulu acesta. In acela comitetulu constata între altele, că camerele (diet'a) in anii din urma au adoptatu si aplicatu unele principie juridice si doctrine de ale societatiei juridice in redactarea si codificarea de legi, precum de ex. in legea despre indigenatu, in codicele penale, in legea despre concursu si inca in altele câteva, in care s'au introdusu multe reforme salutare; de alta parte se observa cu multa parere de reu, că apellatiunile dela o instantia la alt'a sunt regulate nespusu de reu, in câtu despre unu cursu mai acceleratu alu judecatiloru nu pôte fi vorba, din care cauza instantiele superiori se vedu incarcate de lucru in mesura cu totulu estraordinaria in câtu restantiele crescu pe fiacare anu in dispropoitiune cu tóte poterile judecatoriloru asia, câtu acestu reu a atacatu organismulu judecatorescu in temeliile sale. Câteva novelle votate de cátra dieta cá suplente la legea tarifelor de timbru, ataca drepturile publiculu in interesulu fôrte esageratu alu fiscalu, preste acésta ele coprinde mesuri fôrte severe, a caroru tendentia se pare a fi ruinarea clasei advocatiloru.*) Legea novellara adosa la procedur'a civila este totu cá inainte de acésta basata pe principiulu scripturistici in contradicere diametrala cu principiulu motivatu si enuntiatu de repetite-ori, că o buna administratiune a justitiei se pôte ajunge numai prin verbalitate si immedialitate.**)

*) Amu ajunsu că se vedemu, anume in capital'a Ungariei si in mai multe comune urbane mari, advocati renuntiandu la frumós'a loru profesiune si cerendu-se in functiuni miserabili de diurnisti, cancelisti etc. cu plati de câte 5—600 fl. v. a., éra altii amblandu prin piatie si localuri publice cá se si venedie clienti. Magiarii adeca din trecutu si pana astadi se imbuldiescu orbesce la advocatura, la functiuni de ale statulu si municipali.

**) Ambii termini barbarismi latinesci. Adeca administrarea dreptatii prin graiulu viu, in presenti'a litigantiloru sau a advocatiloru si in audiulu publiculu.

Tóte aceste espressiuni ale sufletulu in apostoli se vedu in acestu tablou. Sântulu Joanu celu teneru stá cu capulu plecatu cátra pieptulu Mântuitoriulu petrunsu de o dorere, ce se arata pre faci'a lui; si acésta dorere pentru vinderea invetiatoriulu seu, reflectata pre faci'a lui e espressiunea iubirei lui ferbinti si adeverate cátra invetiatoriulu si dlu nostru Isusu Christosu. Jud'a, din contra e neliniscitu, faci'a lui e schimbata. trasurile faiei ingroditóre, pre faci'a lui e imprimata tradarea si cupiditatea de a avé si a stringe averi si bani. Se pare privitoriulu, dupa cum scrie unu scrutatoriu de arte, cum cá intru adeveru se afla chiaru la acésta scena petrecuta de multu!

Éca, daca acestu tablou, ar' fi fostu executatu numai de unu artistu ordinariu si nu de unu geniu, cá Leonardo D'a Vinci, atunci acestu tablou nu ar' mai avé astadi nice o insemnatate; ba, de multu se ar' fi nimicitu cá si altele multe facute de pictori mediocri sau ordinari!

Dar acestu tablou, dupa tóte fatalitatile timpului destructoru, inca si astadi ne arata scen'a in tóta puterea si coloritulu ei. Precum d. e. Homeru inca si astadi e viu, operile lui inca si astadi transpunu sufletulu cetitoriulu in lumea antica, de asemenea Leonardo D'a Vinci inca si astadi e viu; si oper'a lui inca si astadi transpune sufletulu privitoriulu in acea epoca fericita candu Mântuitoriulu amblá cá omu pre lume si apoi mai in urma in acea epoca candu a fostu aprópe de a se vinde de unulu din scolarii sei, de Jud'a.

Intréga evangelia ni-o reamintesce tabloulu acestu minunatu alu marelui geniu. In acésta scóla e reprezentatu si Michelu Angelo care a depinsu: „Judecat'a din urma.“ Acesti doi barbati au facutu epoca in artea picturêi si devenira apostoli ei pentru posteritate.

Urmédia apoi asia dis'a: „scóla romana“, reprezentata prin Rafael Sanzio de Urbino (nasc. 1487.). Acésta scóla representa imaginatiunea cea mai via, espressiunea cea mai variata, sublimitatea si stilulu celu mai poeticu si din acestu motivu Rafaelu a primitu numele de: „divinu.“ Elu se folosi multu de operile si

productele lui Leonardo D'a Vinci si Michelu Angelo. Acestu Rafaelu a fostu fôrte iubitu de pontificele romanu Leone X. Se dice că acestu pontifice ar fi ordonat u odata lui Rafaelu se-i depinga pre Mântuitoriulu de impreuna cu scolarii sei; si se dice că ar fi disu pontificele, cá-i va cumpeni oper'a cu greutatea aurulu, déca va poté imprimá in fisionomi'a fia-carui discipulu calitatile, virtutile, cunoscutu dupa sânt'a scriptura a noului testamentu. — Cum am disu mai susu „Schimbarea la faci'a“, acestu tablou Cap d'opera, l'a facutu o celebritate, l'a facutu adoratu de intrég'a posteritate. Candu a moritu, oper'a sa din urma, adeca „Schimbarea la faci'a“ — a fostu pusa lâng'a sicriulu lui, si toti cei assistenti la petrecerea lui funebrele, vedindu acestu tablou au eruptu in plânsu.

Atátu scól'a lui Leonardo D'a Vinci, câtu si alui Rafaelu cultivau anatomi'a plastica in operile lor, ce consiste in pictur'a pre pândia a fiintiloru omenesci. Franci'a incântata de operele acestea stralucite ale scóloru italiene, au tramisu tineri pre spesele statulu, cá se si insusiésca artea acestoru scóle. De aci apoi s'a formatu „scól'a franceza“, care a fostu debila pâna candu veni unu David, care formá adeverat'a scóla franceza. Renumitu e unu tablou depinsu de acestu David, ce reprezenta: „Juramentulu Oratiloru romani“; scena luata din istori'a Romei

A mai fostu: „scól'a germana“, ce a usuatu mai multu „perspectiv'a“ adeca decopiarea obiectelor naturale sau de pe natura. Tablourile acestei scóle reprezenta natur'a asia cum éra, si nu cum ar fi trebuitu se fia, de aceea potemu dice că acésta scól'a a fostu mai multu mediocra. Cu tóte acestea natiunea germana a avutu si are artisti ce'i facu o reputatiune in istori'a artelor. A mai fostu apoi scól'a venetiana, flamânda si altele. Amu vedutu deci că pictur'a a fostu cultivata din timpurile cele mai obscure pâna in timpurile moderne, si chiaru astadi se cultiva.

(Va urmá.)

In acelasu raportu mai este vorba de câteva proiecte noue de legi, dintre care unele sunt supuse la critica atâtu de aspra, în câtu dn. ministru alu justitiei care erá de fația, avea se inghitia la noduri; se pareá inse cá nu'i pasa de locu, ba ce e mai multu, cá'i place acea critica. Cei dedati bine cu atmosfer'a politica si juridica din Bpest'a, explica acea tînuta a ministrului dr. Pauler asia, cá elu cá profesor de drepturi s'ar invoí bucurosu la tóte acelea reforme propuse de cátra societatea juristiloru, cá inse cá ministru alu justitiei densulu stá sub pressiunea polttica si nationale a magiarismului, prin urmare cá e constrinsu de multe-ori a sufliá in acelasu momentu caldu si rece. Dara vai si éra vai de acea tíera si de acelu statu, in care ministrulu justitiei ar portá slepulu ministrului presidente, alu ministrului de interne si une-ori alu tuturoru celorlalti, candu apoi justiti'a devine sierbitóri'a politice, éra judecatorii argati ai prefectiloru.

Intre proiectele de lege destinate a se dá in desbaterea dietei alaturea cu budgetulu, cu cestiunea Bosniei si cu cestiunea jidovésca sunt: codicele civile; proiectulu de lege despre dreptulu auctoriloru la proprietatea loru, (pe 30 ani?); procedur'a penale; legea contra usurei (camataria); legea casatoriei civile sau mai exactu, casatorii unguriloru christiani cu jidovii talmudisti, pe care societatea juristiloru o cere meru de câteva ani. Despre proiectulu de lege pentru tribunale finantiali adunarea juristiloru tîne, cá acela e reu sau cum se dice o secatura aruncata in publicu numai cu scopu, cá guvernulu se scape de organizatiunea justitiei administrative generale, si anume prefectii si ministrii se nu aiba a se teme nici de aci incolo de nimeni.

In fine raportulu constata, cá proiectulu de lege, cu care ministeriulu ar voí se modifice regulamentul corporatiunei advocatiloru, nu este nici de o tréba.

Domnii advocati de nationalitate romana, mai alesu acei ce cunoscu perfectu limb'a romanésca, si-aru castigá dreptu la recunoscinti'a publica, daca aru binevoí a ventilá si ddloru unele cestiuni juridice in press'a romanésca, nu in stilu cá se'i intieléga acei cari n'au invetiati nici-o carte, cá-ci asia ceva ar fi aprópe preste potintia, ci in limba, stilu si termini cá se'i pricepa bine, anume tinerii din gimnasiulu superiore si ceea ce se intielege de sine, cei dela facultatea juridica si din teologia.

Resbunare in contra jidoviloru in Presburg si prin pregiuru.

Asia dara in Ungari'a totu existe o cestiune jidovésca, leita poleita, intocma cá in Russi'a, cá in Germani'a, cá si in Romani'a. Asia dara press'a magiara intréga, care negase acestu adevuru, a remasu de minciuna si rusinata. In lunile de érna si primavéra, câtu au duratu in contra jidoviloru demonstratiunile si escessele antisemitice in Germani'a si pre câtu au tînutu in Russi'a bataile, omorurile, devastatiunile tataresci, focurile in care s'au topitu averile jidovesci de multe milióne, dupa care au urmatu fug'a si emigrarea loru, publicistii unguresci intorceau ochii cá fariseulu din scriptura si cá Tartuff alu lui Moliére dicéndu si scriéndu „Multiamimu tie Dóme, cá noi amu emancipatu pe jidovi, cá-ci noi nu suntemu barbari si tirani cá muscalii si nici macaru asia crudi, netoleranti cá nemtii, cá se omorimu pe jidovi si se'i spoliemu de averile loru; éra ei, acei jidovi dragutii, pe lãnga ce ne dau bani imprumutu, apoi se si magiarisédia, éra daca vomu introduce si casatori'a civila, le vomu luá si fetele cu bani cu totu si le vomu tînea de neveste pâna candu ne voru placea si pâna candu socrii ne voru platí meru de datorii.“ — Istoczy, Onody si ceilalti antisemiti treceau de nebuni in ochii aceluor Catilinari câtu au risipitu averile parintesci si mai traiescu numai din grati'a jidoviloru.

Noi nu credemu cá unguirii voru invetiá minte din catastrofele sangeróse dela Presburg; ei nu sunt capabili de a mai invetiá ceva bunu, cá-ci de ar' fi, precum nu sunt nici orbi nici surdi trupesce, asia aru fi potutu numerá pâna acuma de diece mii de ori pe toti acei jidovi din Ungari'a, câtu au fostu inpuscati, junghiatu, aprinse locuintiele loru, furate averile loru dela emancipare incóce (1868) in diverse parti ale tiei si in diverse timpuri de cátra ómeni din poporulu saracitu si adusu la desperatiunea din urma de cátra acei jidovi. Luati actele oficiali in mana, numerati pe jidovii omoriti si spoliati de 14 ani incóce in Ungari'a si Transilvani'a, cá se ve convingeti, cá considerabile este

numarul aceluora. Apoi se fia pusu urechi'a publicistii si barbatii de statu celu puçinu dela 1873 incóce, cá se se fia convinsu, cá propriulu poporu magiaru tocma pe acei jidovi ii uresce mai cumplitu, carii cunoscu mai bine limb'a magiara, éra de cei semibarbari cu barbi si cu perciuni nespalati si unsurosi le este grétia si scárba de mórte; in fine cá poporulu magiaru in locu de a se bucurá cá guvernulu si diet'a ingrópa meru tíer'a in datorii de sute de milióne luate dela jidovi sau prin jidovi, elu mai virtosu se revólta in sufletulu seu si colcaie de resbunare. Instinctulu seu ii spune lui, cá inmultirea jidoviloru insémna inpuçinarea magiariloru si magiarisarea jidoviloru veninu sufletecu pentru elementulu magiaru si pintenu intepatoriu pentru celelalte nationalitati din patri'a nóstra, cá se'si apere si ele existenti'a cu ori-ce pretiu.

Catastrofa jidovésca din Presburg si tînutu nicidecum nu este cea din urma, nu póte fi, cá-ci causele sale essentiali remanu, ele nu se delatura si nici cá se mai potu delaturá decátu numai cu cea mai mare greutate si multu mai tardiu decátu credu acei barbati de statu, cari au aruncatu tíer'a la discretiunea jidoviloru, atunci, candu acestia isi cumparasera libertatile loru civili si politice cu enorme sume de bani. Ei o spunu la ocaziuni in gur'a mare, cá voturile din 1868 'iau costatu sume fórté mari, prin urmare isi formara si dreptu, de si acesta pe tacute, de a se desdauná in modulu celu mai stralucitu de capitaluri, de interese si de interesele intereselor pe fiacare anu odata. De unde? Din sudórea de sange a poporului calcatu la pamentu, cá-ci la asia ceva ei se pricepu cá nici-unu poporu altulu pe totu rotundulu pamentului.

Dara faca'si unguirii de capu cu jidovii, spargasi-le cum le place, cá-ci vocea romaniloru totu nu este ascultata la densii. Noi se ne vedemu de capulu nostru, toti cá unulu si unulu cá toti; cá-ci daca nu vomu fi solidari nici chiaru in faci'a unui pericolu atâtu de evidente, precum este darea poporului nostru in prada prin usura si prin otrava, atunci necum se meritamu numele ce portamu, dara nu meritamu nici viéti'a cá individi singuratici.

Se nu mai ascundemu nici noi cuiele in sacu. Comissionile de assentare dau tristulu si rusinatoriulu testimoniulu din totu coprinsulu tiei, cá precum junimea magiara si slava, asia si o parte considerabile a tinerimei nóstre este enervata si stórsa, pe la sate din caus'a vinarsului spurcatu si puturos, pe la cetati prin bordele. Se dice cá de ce tréba sunt medicii la comitate si pe la cantóne (cercuri, ocoluri, subprefecturi), locuite de romani, cá-ci noi v'amu scí numí cantóne, in care domnescu bóle diverse din cele mai periculóse, pe unde pruncii si junisorii moru de a valm'a, éra altii devinu schidóle, dara in acelea nu se vedu medici in câte 5—6 ani sau si mai multu.

Diarele din Ungari'a vovu a scí, cá acelea sute si mii, cari joi sér'a in 28 Sept. au spartu in Presburg ferestrii, bolte si magazine, au maltractatu si sangeratu pe multime de jidovi, apoi au continuatu tóta nóptea cu spargeri de porti, de usi, de incuieri, au sfarmatu si aruncatu pe strade mobiliarie, au versatu in celarie si pe strade beuturile spirituóse, apoi au alergatu se prefaca sinagog'a cea mare in ruine, au fostu totu numai proletari si vagabundi. Fia asia precum dicu acelea diarie; dara totu ele numescu celu puçinu diece comune rurale, in care nu numai junimea magiara, dara si blandocii slavaci si nemti au facutu cáusa comuna si au nimicitu averea tuturoru jidoviloru locuitori in acelea comune, éra barbatii si betranii poporului n'au ridicatu nici macaru degetulu celu micu spre a infrená furiile junimei, ci o lasara cá se'si resbune intocma cá in Russi'a. Mai virtosu in comunele Réthe, Eisgrub, Ivánka, Ratzersdorf, St. Georgen (orasielu), Csekles (proprietatea com. Eszterházi) tóta averea jidoviloru a fostu nimicita; anume in Cseklész au pusu si focu, au batutu pe mai multe persóne atâtu de cumplitu, in câtu o femeia si-a datu sufletulu si atrocitatiile au duratu dela 10 óre sér'a pâna la 6 óre demánéti'a. Subprefectulu Beray urmatu de unu despartimentu de calareti nu a fostu in stare se apere pe jidovi si a telegrafatu pentru cavaleria mai numerosa. Vicecomitele Schott au alergatu in ajutoriu cu infanteria inaintata pe calea ferata; cu tóte acestea atrocitatiile au duratu dóue dile si dóue nopti.

Pe la comunele acelea jidovii n'au suferitu dela proletari, ci dela ómeni cu casa cu masa, locuitori cunoscuti in timpuri normali de fórté paciuti. Care demónu a potutu se'i scótiá din linistea si patienti'a loru? Sé dice cá au mersu la ei agitatori straini. Fia; dara scie tóta lumea, cá ori-candu poporatiunea

rurala este numai cevasi indestulata cu starea sa materiala, nicidecum nu'si arunca libertatea si viéti'a in pericolu de a o perde, éra pe agitatori ii prinde ea insasi si'i dá pe mân'a auctoritatiloru publice. Publicistii unguereni aru trebú se scia macaru atâta.

Proletari? Dara cum se intempla, cá la Presburg pe lãnga garnisón'a din locu mai fusera trimisi 1000 soldati de linia spre a restaurá linistea publica? Si apoi de unde atátia proletari in Presburg, care nu e vreo capitala de unu milionu loc., ci o cetate provinciale cá multe altele?

Insistemu: reulu este multu mai intinsu si mai afundu radecinat, decátu se póta fi acoperitu cu fictiuni, cu schimosirea adevurului si cu insinuatiuni perfide. Ce mai vreti? In 3 dile 28, 29 si 30 Sept. au fostu arestati in Presburg 109 individi escedenti si spoliatori, din carii inse au si datu drumulu la 100 de insi, 1 tînutu in arestu, câteva scosi din cetate; dintre cei liberati câteva fusera pedepsiti, éca asia, la politia, éra câteva inaintati la tribunalu.

Ce sunt acestea? Dupa atâtea atrocitati numai atâta pedépsa? Unde sunt agitatorii si unde stau ascunsi patronii jidoviloru?

Dara se mai asteptamu si alte informatiuni, inse asia, cá nu cumva se fimu surprinsi inca si din alte parti ale tiei.

Alianti'a statelor balcanice.

Din incidentulu intrevederei principelui Alexandru alu Bulgariei cu regele Carolu alu Romaniei la resiedinti'a de véra din Sinaia, diariulu oficiosu „Pester Lloyd“ scrie urmatórele:

„Se scie cá intrevederea ce avú de curându locu intre principele Alexandru alu Bulgariei si regele Carolu alu Romaniei isi va avea urmarea ei intr'o intálnire a principelui Bulgariei cu regele Serbiei. In genere nu se atribue o mare insemnătate acestoru intálniri ale principiloru, si chiaru noi credemu cá au dreptate aceia cari le atribuie numai caracterulu unor politetie. Faimós'a aliantia a tuturoru statelor balcanice, care se vede de ani prin capetele panslavistiloru turbati, va remané inca pentru multi ani numai o gogoritia. Singura Romani'a n'are nici unu interesu d'a intrá in acésta. Totusi nu suntemu obicinuiti a vedea politic'a romana mergédu in totudeauna pe cáile desemnate de interesele cele mai vitale ale tiei. Ore-care traditiuni fatale si trufi'a unora din barbatii de statu au facutu pe ténérulu statu se se strice adesea-ori cu amicii lui si se se supuna inamiciloru lui. Dar instinctele sanatóse nu se lasa se fia pentru multa vreme ingenunchiate si este fórté drépta speranti'a, cá Romani'a va luá in curéndu acelu locu insemnatu printre statele din peninsul'a balcanica ce i se cuvine de dreptu. Pentru acésta ea n'are trebuintia de coalitiuni aventuróse cu statele vecine. De altminteri relatiunile dintre Romani'a si Bulgari'a sunt de o astu-felu de natura, in câtu nu potu se primésca o sporire a amiciei dintre ele. Romanii nu considera cá celu mai bunu efectu alu atacului loru contra Plevnei cá a creatu o Bulgaria independente, si bulgarii din parte-le nu voiescu se renuntie la pretensiunile loru asupra Dobrogei, asupra careia pretindu a avea unu dreptu mai mare cá Romani'a. Astu-felu dara s'a ingrigitu cá pomii panslavisti se nu crésca pâna la ceru si coalitiunea statelor din peninsul'a balcanica va remané inca pentru multa vreme numai o himera.“

Romani'a.

— (A p e l u.) Societatea „Concordi'a romana“ din Bucuresci si „Clubulu comerciantiloru si meseriasiloru romani“ din Jasi, urmarindu scopulu propasirei economice a Romaniloru in tóte directiunile, au decisu: Convocarea unui congressu economicu romanu, care se va intruni la Jasi, in luna lui Octobre, diua 10, anulu curentu, pentru a desbate si pune bazele unui sistemu de economia nationala.

Toti Romanii din tóte unghiurile tiei, care voru bine-voi a aderá sau a participá la acestu congressu, precum si societatile romane, care voru trimite reprezentanti, voru adressá adesiunile ddloru la societate, in Bucuresci, calea Rahovei, Nro. 16, sau la clubu in Jasi.

Totudeodata se face cunoscutu cá in tóte duminicile dela 10 óre a. m., inainte, se voru face intruniri pregatitóre in Bucuresci, in localulu societatii si in Jasi, in localulu clubului, unde se voru desbate bazele cestiuniloru asupra caror'a congressulu va avea se deliberedie. Asemenea intruniri, aru fi de doritu cá din initiativ'a cetatieniloru, se se faca si prin celelalte orasie ale tiei.

Principalele puncte de care congressulu va avea a se ocupá voru fi :

Industria mare — industria casnica — comerziul en gros (toptangerie) — comerziul in detaliu in genere — comerziul de cereale — comissionari — agricultur'a — vinicultur'a — spirtose — mine — igien'a.

Modulu de a formá capitaluri pentru industrii, comerziu, intreprinderi de lucrari, agricultura, mine si altele.

Tóta press'a romana, este caldurosu rugata, se se asociiede la acestu congressu si se dea puterniculu seu concursu.

Presedintele societatii „Concordi'a romana“ C. Porumbaru.

Presedintele „Clubului comerciantiloru si meseriasiloru romani“ din Jasi, N. Demetriu.

Éata si bazele constitutive ale congressului ce se va intruni in ziua de 10 Octobre 1882 la Jasi :

Art. I. Congressulu este constituitu cu ori-ce numeru de membrii voru fi presenti la Jasi in ziua de 10 Octobre óra 3 din di.

Art. II. Pána la alegerea biuroului definitivu conducerea desbateriloru este incredintata de dreptu celui mai in etate dintre membrii presenti asistatu de doi secretari alesi dintre membrii cei mai tineri.

Art. III. Primulu actu la care va procede adunarea congressului va fi alegerea biuroului definitivu prin majoritate de voturi. Acestu biuru se va compune de unu presedinte, unu vice-presedinte si doi secretari.

Art. IV. Dupa constituirea biuroului definitivu congressulu procede la impartirea sectiuniloru dupe numerulu materiiloru prevediute in apelu si dupa specialitatea membriloru presenti.

Art. V. Sectiile procedu la alegerea lor sau prin alegerea unui biurou sau prin conducerea desbateriloru de către membrulu celu mai in etate.

Se potu alipi la un'a si aceeasi sectiune mai multe din specialitatile care compunu obiectele supuse desbaterii congressului.

Art. VI. Politic'a este cu totul interdisa in desbaterile congressului, care se va ocupá exclusivu de chestiuni economice.

Art. VII. Pentru a nu se dá sesiunii congressului o prelungire care aru fi prejudiciabila intereselor particulare ale membriloru ei, este de doritu cá tote persoanele cari voru participá la congressu se si prepare si formuladie in scrisu materiile specialitatii de care voru voi a intretiné congressulu.

Art. VIII. Aderentii cari nu voru putea luá parte in persóna la congressu potu trimite in scrisu propunerile dloru la adress'a presedintelui congressului care le va imparti sectiuniloru competente.

Art. IX. Sectiunile dupa deliberarile urmate isi formulédia opiniunile prin majoritate de voturi si le supune desbateriloru si aprobarei congressului care ia conclusiunile sale prin majoritate de voturi.

Art. X. Intrarea in sala sedintieloru plenare ale congressului nu este libera de cátu persónelor care voru presentá biletu de intrare din partea presedintelui. Pentru pressa va fi unu locu specialu.

Art. XI. Inainte de inchiderea sesiunii, congressulu se proclama de institutiune permanenta si decide locul de intrunire pentru anulu viitoru.

Totu de odata se numesce o comisiune permanenta care conduce lucrarile institutiunii in timpul anului până la viitoriulu congressu anualu.

C. Porumbaru, D. Floru, Th. Nica, C. Troténu, P. S. Popescu, Panu Constantinescu, I. G. Bibicescu, D. C. Butculescu, N. Chirilovu, P. Verussy, G. Misailu, Em. Costinescu, Dr. N. Maldarescu, Dr. I. Felix, Al. Lupascu, C. F. Robescu, I. N. Coculescu din Pitesci, N. Xenopolu, Condicescu, Jeanu D. Teisénu, C. Simtionu,

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Orascia, in 3/10 1882. In urm'a dislocariloru din urma statorindu-se Orasci'a de garnisóna a regim. 64, in 2 a lunei curente au ajunsu din Bosni'a dóue batalióne ale acestui regimentu, care la gara au fostu inteminate de o multime din publiculu alesu alu acestui orasielu; dara o multime dintre mamele fecioriloru inca nu a lipsitu a alergá inaintea fiiloru lor si a'i imbraciósia cu ochii plini de lacrimi, bucurandu-se cá si-au vediu fiii reintorsi in pace. Primariulu orasiului J. Schuller intempóna milit'a cu o vorbire potrivita, la care colonelulu a multiamitu pentru caldurós'a primire. Sér'a s'a datu unu banchetu in onórea oficiariloru, la care se intielege de sine cá toastele oficióse si neoficióse nu au lipsitu. Facéndu'si corplu oficiariloru cu reprezentanti'a comunalá destule complimente, din partea unui romanu s'a rostitu unu toastu in sanetatea soldatiloru, fecioriloru, cari au executatu cu precisiune planurile superioriloru lor aratandu in fapta cá sciu a se luptá pentru tronu si patria. — Pána aci au mersu lucririle totu bine; dara dupa aceea unu dignitariu militariu in unu toastu alu seu scapá din gura cuventulu „Nationalitätenschwindel“; de altá parte unu dignitariu bisericescu magiaru inchiná intru sustinerea spiritului cointielegerei si alu increderei reciproce.

Romanii au intielesu cá aceste ii atinge pe ei, si nu au remasu detori cu respunsulu potrivit, in cátu s'a potutu responde la o atare ocaziune, adeca cá pretensiunile nationalitatiloru sunt drepte, si nu se potu privi de o seducere si piedeca a unei bune intielegeri. Acésta convenire a fostu instructiva in cátu am vediu si acum cá e bine daca feciorii nostri sunt bravi si se lupta cá leii, dara dupace punu puse'a din mana se nu

se incumete a pretinde dreptri nationale, pentru-cá acele nu sunt de nasulu lor, ba se voru privi de seducatori si ómeni cari nu voiescu bun'a intielegere si incredere reciproca. Sapiienti sat.

Alimentatiunea insuficienta si neigienica a tieranului.

(Urmare.)

Carnea de óie este de asemenea cea mai respándita dupa carnea de mascuru. Tómn'a, carnea de berbecu mai alesu fripta, primaver'a carnea de miel, fripta, mánca seú borsiu, constituie unu alimentu fórtu bunu si conformu cu anotimpurile in care se manánca.

N'ar fi óre de cea mai mare necesitate cá oile aceste docile animale, care se desvolta asia de bine in tíer'a nóstra, se fia respándite prin tote mijlócele.

Societati de bine-facere, aru trebui in fia-care judetiu, se le distribuie, pe la veduve seú familiiloru sermane numeróse, cá-ci acestu animalu dá laptele, brândi'a, atátu de cautata si buna la noi, carnea atátu de hranitóre, lan'a pentru sumane, velintie, etc., pielea pentru cojóce si caciule.

Din tote aceste resulta, cá carnea este o rara esceptiune in alimentati'a saténului nostru. Se póte lesne vedea cá, gratie oiloru si mascuriloru, carnea aru putea deveni multu mai frecventata si eftina la tíera, si cá pentru momentu vitele sunt fórtu rari la noi.

Se nu uitamu, cá gradulu de civilizatia si de progressu in o tíera e in raportu si cu cuantitatea carnei consumata. Cátu lasamu noi atunci de doritu chiaru in orasie !

Moleschott, dice cu multa dreptate : „Cugétarea nóstra, amorulu nostru, proligerarea si puterea nóstra depindu de sângele nostru si sângele de nutrimentu“.

Trebuie cautatu dara a respândi gustulu carnei, si pentru acésta inse trebuie a face cá ea se fia eftina si accesibila tuturoru satelor, sub forma de pastrama seú siunca, etc., celu puçinu in timpul erner ei.

Trebuie a asigurá proprietatea saténului, cá elu se póta cresce in sigurantia paserile si a luá urgente mesuri contra pesteloru bovine si spre a incurajá crescerea viteloru de buna calitate.

Pescele, constituie, próspetu fiindu, un'a din cele mai bune alimente in timpul verei. Bine intielesu, cá vorbim de pescele de garla si ape dulci. Elu este unulu din midilócele de viéta cele mai eftine (de si s'a scumpitu multu in anii din urma), pentru locuitorulu dela tíera. Ori unde este unu cursu de apa, unu iazu, etc., sér'a tierancele, cu vologulu seú prasiculu, ómenii cu unditi'a, cauta necontenitu a'lu avé pe mas'a lor.

De ordinaru borsiuulu de pesce este celu mai respánditu midilocu de a prepará pescele próspetu. Borsiuulu consista din o licuóre acida (acidu lacticu) obtínuta prin fermentati'a terátieloru de gráne. Acestu licuidu i se adaoga in timpul fertului pesce si legume.

Pescele saratu este fórtu respánditu la noi, elu e pescele ce provine din Dunare seú baltile mari.

Pescele saratu, bine conservatu, cu tote cá lasa multu de doritu cá alimentu reparatoru, pacatuindu in acelasi modu cá pastram'a, totusi este de doritu cá elu se fia cátu mai desu in usulu locuitorulu dela tíera.

Pescele saratu se fierbe si se manánca seú cu borsiu, seú rasolu cu otietu si ursturoiu.

La noi se face unu mare reu cu modulu cum se prinde pescele, ceia ce a facutu cá elu se fia impuçinatu asia de tare.

Caus'a este cá se prinde pescele de totu micu; si alu douilea, e cá se calca o multime de oue in picióre prin midiloculu pescuitulu actualu. Adaogati la acésta si relele pescuitulu cu globule de „turt'a lupului“ care facu o multime de victime, din care abia a 10 parte servescu alimentatiei.

Ar trebui dara facuta o lege de sistematica exploatare si cultura a apelor, si astu-felu consumati'a generala va càstigá prin o mai mare cuantitate de pesce ce va avea la dispositi'a sa.

Icrele de pesce, próspete, sunt unu alimentu fórtu substantialu si desu intrebuintiatu. Din acestu punctu de vedere, Romani'a, totu asia de bine cá si Russi'a, e tíer'a icreloru de pesce.

Scoicile sunt desu mánca, dara constituie resurse cu totulu partiale, ne punédu-se de cátu raru in comerziulu mare, cum se face in alte parti.

Totu astu-felu e cu melcii, din ce in ce mai puçinu cautati.

Racii, sunt máncati adesea si cautati cu placere de locuitori. Ei constituiescu, impreuna cu scoicile, melcii si pescele, unulu din cele mai cautate articole, pentru postu.

In ce privesce dara piscicultur'a, ar trebui se se ia tote dispozitiile possibile, pentru a inmulti acésta ramura a resurselor alimentare, sanetósa si dejá in usu asia de respánditu, si a cautá in acelasi timpu a nu se mai pune in circulatia, de cátu pescariile absolutu curate si ne alterate. Sanetatea publica va càstigá multu.

Din cele ce amu vediu in acestu capitolu resulta, cá imens'a majoritate a locuitoriloru nostri dela tíera se nutrescu de preferentia cu pesce, care este cea mai frecventa carne usitata de ei.

Intre substantiele eminamente asotate si de aci substantiale si nutritive, intrunindu totuodata si usuratatea digestiunii, avemu ouele si laptele, cu preparatele ce se facu din ele la noi; lapte acru, lapte batutu, brândia, chislégu, untu, etc.

O uele sunt desumánca de locuitori. Doue lucruri in sa se opunu si acestei mánca substantiale. Mai ántaiu cele 185 dile de postu si alu douilea vecinetatea orasielor seú scóterea puilor.

Postulu opresce pe ómeni a consumá acestu perfectu alimentu ce se afla in possibilitatea lor.

Este de observatu cá tieranulu la o mánca intrebuintiédia rare ori mai multu de unu ou de odata.

Iata de ce cu multa dreptate dnu Joannu Jonescu dicea :

„Cu unu ou muncitorulu nostru face unu prándiu!“

Indata ce unu satu se afla lângá orasiu, ouele seú sunt puse closca si puii vènduti, seú vèndute ele chiaru.

Faptulu celu mai curiosu e acesta, cá la noi satele sunt mai avute, locuitorii se nutrescu mai bine, cu cátu ele sunt mai departate de orasie.

In Moldov'a, satele avédu Ovrei, ouele sunt adunate sau consumnte de ei, si saténulu manánca mamaliga cu cépa si rachiulu infectatu ce li se procura.

Ei dau sanetatea in schimbulu otravei si a mortiei !

Cá-ci :

„Oulu este unulu din typurile naturale ale alimentulu complectu, pentru cá elu ajunge singuru evolutiunii germenului, formatiunii tiesaturiloru animale, muschiloru, tendóneloru, óseloru, pelei, etc.“*)

Laptele, are aprópe aceiasi sórta cá si ouele.

Aci totu e mai bine, cá-ci ei vèndu untulu si le remáne chislégulu (caseina cuagulata gratie Ac. Lactic), alimentu inca destulu de nutritivu.

Ceea ce e tristu, e cá postulu opresce usulu seu si impune acésta rigóre până si copiiloru mici de totu. Celu puçinu practic'a dovedesce acésta. Astu-felu cá unui copilu de curéndu intiarcatu i se dá in postu in locu de lapte, ciru de mamaliga, fasole (facuta dupa mod'a lor, etc.), faptu ce contribuie multu in sate, la marea mortalitate a copiiloru.

(Va urmá.)

Sciri diverse mai multu economice.

— (Espositiunea de vite la Clusiu). In lun'a trecuta se mai tinu o espositiune de vite in acea capitala a Transilvaniei si diariile magiare publicara multe raporturi la aceea, bune nu pentru politici de cafenele, dara nepretiuite pentru adeveratii economi. Romanii inca sunt economi in partea cea mai mare a lor; ei inse pare cá sunt farmecati si legati de Martiole, de Ele si de Ursitóre, cá nici-unu economu se nu póta prinde pén'a in mana, se si publice si elu ce a vediu si cunoscutu la espositiuni de acelea, tauri mari si rancaci, vaci frumóse si laptóse, berbeci grasii, oi lanóse, armasari infocati, iepe cá zugravite si asia mai departe. Adeca pentru cine se facu espositiuni de acelea, daca nu pentru economi? Cá dóra nu pentru cismasii si urloierii (hornarii) din Clusiu.

In Transilvani'a sunt mai multe soiuri de vite nu numai muntene cu córne scurte si osóse, ci si alte fórtu frumóse, care merita cu totul alta cultivare si criutare decátu s'a vediu până acuma. Cátiva proprietari activi luminati si pricepetori de lucru, cunoscéndu marele folosu alu cultivarei soiuriloru indigene fetate si crescute aici in tíera, sub acésta clima, nutritive cu plantele acestoru tieri, s'au pusu cu totuadinsulu pe prasirea mai rationale a lor. Vite de acestea indigene au fostu aduse la espositiunea din Clusiu numai 184; intre acelea inse au fostu multe fórtu frumóse, anume vaci, in cátu multi diceau, cá din rass'a sura s'au vediu exemplarie mai minunate decátu la espositiunea dela Bpest'a. Comitele Albert Vass a intrecutu pe toti cu vacile sale dela Zau de pe Campia; dupa Vass vinu heredii comit. Telek;

*) M. Lévy. Traité d'hygiène publique et privée. Tome premier Paris, 1879.

